

ULTIMA HORA

INFORMACIO • CRITICA • REPORTATGE

QUANTS MILERS?

Presoners... presoners... presoners... Quants són els presoners fets en l'ofensiva de Terol? L'alt comandament no ha donat encara xifres oficials, però algun cronista de guerra els fa ascendir fins a set mil. N'han arribat a València i a Madrid n'arribaran a Barcelona. I resten encara per caure a mans de l'Exèrcit de la República els centenars d'insensats o suicides que resisteixen estúpidament al Seminari i al Govern civil on potser a l'hora de sortir publicades aquestes ratlles onejarà victoriosa la bandera tricolor. Enganyats, vilment enganyats pels militars sense honor, aquests milers de soldats rescatats per a la República i per a la Llibertat han sofert un martiri cruent sota el signe de les pistoles dels oficials assassins i sota el bàcul del que es titula representant de Crist que dintre el clos sagrat del Seminari deu pregar perquè els moros i els nazis exterminin la població espanyola i salvin la civilització occidental... (Centelles)

Activitat lleial al front del Sud

Al sector de Jaén, les nostres posicions són avançades

Front d'Andalusia, 28. (De l'enviat especial de Febus). — Les nostres forces aconseguiren habilitment avançar les nostres posicions, al sector de Jaén, i ocuparen dues posicions dominants en direcció a Alcala la Real, a la carretera que va al dit poble, i les fortificà seguidament. L'enemic intentà ocupar una cota en el mateix sector i ho impediren els nostres soldats.

DUES MORALS

Als molta motius que tenim per fonamentar el nostre optimisme, cal afegir-hi el que ofereixen els comunicats oficials dels facciosos en contrast amb els comunicats republicans.

En els dies en què, l'una darrera l'altra, anaven caient les defenses de Terol i els nostres soldats entraven a la ciutat, els rebels publicaven en els seus diaris i radiaven en les seves emissores relats dramàtics de les sagrants derrotes que, segons ells, estava sofrint el nostre exèrcit de llevant.

Tota aquesta pueril campanya de mentides i de falsos informes era resumida i coronada pels comunicats del Quarter general de Salamanca, documents inestimables per a aquells que vulguin estudiar quin concepte tenen del poble, dels seus mateixos partidaris, els militars sublevats.

Quina diferència amb els comunicats republicans! Models de sobrietat i de veracitat, en els quals hom conta tot el que passa, sense altra limitació que la que imposa la necessitat de no revelar els nostres plans a l'enemic.

El poble espanyol vol saber la veritat, i els seus governants, com que hi tenen confiança, no la hi amaguen. Ni ara que la veritat és present amb cara agradable, ni abans, quan la sort ens era adversa. La veritat, tota la veritat. Els nostres postulats són de claredat i odiem la confusió. Els militars traïdors consideren com a esclaus els homes que tenen la dissort de viure sota llur imperi. Els nostres governants són fills del poble i tenen per a aquest tots els respectes.

Els que tinguin l'enteniment clar, que jutgin. Dues conductes, dues morals. Aspirem a ésser els més forts i ja ho comencem a ésser. Però ja fa temps que som els més justos. I en la justícia i en la força estan les condicions segures de la victòria.

POLÍTICA DE CATALUNYA ENFORA

Guerra nacional

La primera idea que hem de presentar als catalans, quan els diem que la nostra és una «guerra nacional», és aquesta: els rebels de Franco no pretenen ensorrar els beneficis d'una catalana a benefici d'altres catalans. La política de Burgos és integralment antieconomia. És una política de classes. Burgos pretén que la prosperitat conjunta dels catalans és nociva a la Unitat espanyola.

Al País Basc els rebels han pres una mesura que ens instrueix en aquest aspecte. Han abolit el Concert Econòmic que donava a Euzkadi possibilitats de vida i de benestar necessaris als bascos, presos en conjunt. És tot el País Basc, amb tots els seus habitants, que han estat colpits per l'abolició del concert econòmic. No hi ha absolutament cap dubte que si els rebels necessessin la resistència militar dels catalans, ens imposarien, a tots en conjunt, un càstig econòmic aclaparador.

El dubte pot existir, sinó quant al fons, quant a la forma. Queipo de Llano, la premsa rebel i les converses particulars de les persones influents entre els facciosos deixen creure que diverses fórmules d'atacament econòmic de Catalunya estan a discussió: transplantació d'indústries, aranzels ruinosos per a la indústria catalana, primes diferencials per a qualsevol competència que se'n fes des d'altres llocs de la Península, impostos de càstig a benefici de les indústries no catalanes. En resum, formes diverses de dur la misèria a Catalunya, de fer-nos treballar a tots, obrers i burgesos, dones i homes, en les condicions de poble inferior, a profit d'una raça militar.

Noteu que no discuteixo, amb paraules indignades, el dret de l'enemic des d'un cert punt de vista de política imperial. Els rebels estan en el seu paper quan mediten la nostra destrucció.

Tampoc no faré escarafalls sobre el tracte reservat per Burgos a les nostres valors espirituals; em limitaré a una exposició ràpida i objectiva de llur actitud respecte a l'ús de la llengua catalana. Aquesta és declarada, a la zona rebel, perniciosos i vergonyosos. Els catalans que viuen allí són vexats i perseguits si parlen català en públic. Són considerats sospitosos si en fan ús en privat i en la vida familiar. S'ha donat el cas d'haver establert microfons a les cases de catalans feixistes, per tal de descobrir si, en la intimitat, traïen la llengua castellana. Algun d'aquests catalans no han pogut suportar l'afront. Altres han romput un dia el dejuni de català, que sembla que és insostenible. Han estat castigats. Un ex-feixista català, fugitiu de Sevilla, ens deia: «Trameteu als meus congèneres de Catalunya aquest consell: que d'ara endavant es privin en família, amb la dona i els fills, de parlar en català. Que a tot hora del dia, per dir que plou, o al nen que no plori o per resar el rosari els catòlics, facin ús exclusiu de la llengua castellana. Si al cap d'un mes d'aquest exèrcit continuen desitjant viure encara en aquest estat, que diguin que són dignes realment de viure sota la dominació de Franco.»

Això, per aquells catalans que es senten només que de les molèsties elementals, per aquells que ja troben enutjós que un refugi foraster els passi al davant en una cua. Per als de més dignitat espiritual els direm que un català feixista, a la zona rebel, ha de renegar absolutament de tot el que és ànima catalana, orgull de català, esperança catalanesca, fe catalanista. Per a demanar una resolució justa a l'administració pública, el català ha de sol·licitar amb baixesa, car són tractats com els jueus a Alemanya; i si algun funcionari o falangista li respon malament, cal que el català somrigui i s'humilli com un gos. Gent com Pere Rahola han anat a la presó pel delictes d'ésser català. Els pocs soldats d'origen català que serveixen a l'exèrcit rebel són, a força de sentir-se dir covards, forçats a fer-se matar a primera línia, com tant freqüentment ha estat demostrat per l'esdeveniment...

Si, l'odi és conjunt, contra tots nosaltres. Ens fan una «guerra nacional». Els horrors de la guerra d'invasió serien terribles per a Catalunya.

Nicolau M. RUBIO

Paris, 28. (Per conferència telefònica.)

Avui es reuneix el Consell de Ministres

Aquest vespre, a les set, es reuneix el Consell de Ministres de la República, sota la presidència del doctor Negre.

L'alcalde de Barcelona ha sortit cap a Terol

Aquesta tarda ha sortit cap a Terol per tal de visitar aquella ciutat aragonesa l'alcalde de Barcelona, senyor Hilari Salvador, el qual, de passada, visitarà també diversos sectors del front de llevant.

Cap concessió colonial a Alcmanya!

Paris, 28. — El Comitè «Africa francesa» s'ha reunit, sota la presidència de Léon Baret. Després d'haver escoltat l'informe de Labouret, governador honorari de Colò-

nies, sobre el problema de les reivindicacions colonials alemanyes, el Comitè prega al president que presenti al Govern un vot afirmant que, sigui quina sigui la forma, tot

abandonament colonial seria, en les circumstàncies internacionals actuals, ineficac per a la pau del món i perillós per a la seguretat de la metròpoli, com per a la França

d'ultramar. El vot expressa particularment el temor que la idea de concedir a Alemanya no colònies, sinó preponderància en les associacions en forma econòmica, a les

quals seria concedida una explotació territorial, es convertís finalment en abandonament de sobirania.

LA VERITAT... CONCENTRADA A CORREUS

Queipo de Llano, en la seva xetrameca diària des del micro de Sevilla, assegura, suposem que molt seriós, per tal d'enganyar a l'home que li fan costat, que al front de Terol hi ha tranquil·litat i que el general Aranda, cap de les forces que defensen la ciutat —no havien quedat que era Aranda el que corria a socórrer els assetjats?— ha parlat per «Radio Terol», i ha dit: «La moral dels defensors és molt elevada i militars i civils de la guarnició han jurat fer-se matar abans que rendir-se».

Bé, què hi farem! Ja ho sabem, doncs: els defensors del Seminari —no els de Terol— han jurat, etc., etc., ells sabran el que els conve.

Però aquest «optimisme» —de vegades hom canta per tal d'espantar la por— de Queipo no lliga gaire amb el que deu haver-hi a Salamanca, seu del «generalissimo». Fui que es dona el cas que tot just fou anunciada la «nostra derrota a Terol» que les autoritats rebels donaven l'ordre de no deixar sortir absolutament cap carta del territori «nacional» amb destinació a l'estranger...

Naturalment! Pels micros es diu una cosa, i per carta, els amics acostumen a dir la veritat. I aquesta veritat és la que volen interdir a Salamanca.

Una altra prova, però. A Pamplona, com a tot arreu, arriba la nova de la calçada de Terol i de la carnisseria causada pels republicans a les forces d'Aranda. I els ànims quedaren tan deprimits, que uns soldats es negaren, en ésser cridats, a retornar al front de lluita, cosa que provocà incidents tan greus que adhuc les comunicacions postals entre Navarra i Guipúscoa foren interrompudes, i aquest darrer extrem no l'inventem, sinó que és còpia d'un telegrama tramès a un diari francès.

Queipo xerra... i guanya. Salamanca diu que tot va tan bé... Mentrestant, però, la correspondència destinada a l'estranger s'agomola als departaments de Correus esperant ésser alliberada per a escampar arreu la veritat republicana, confessada de plomes insurgents.

EL FRONT CAPITALISTA

Un nord-americà dona un milió de iens per a la campanya del Japó

Toquio, 28. — La filial japonesa d'una gran societat d'automòbils acaba de subscure per mitjà d'un Banc japonès un milió de iens de l'emissió llançada amb ocasió dels esdeveniments de Xina. El director d'aquesta filial, ciutadà americà, ha declarat al «Nichi-Nichi» que aquesta subscripció havia estat feta en consideració als beneficis

realitzats per la Companyia durant els anys que porta establerta al Japó i que no tenia cap significació política. D'altra banda, els dirigents del Banc del Japó es mostren molt satisfets per aquest esdeveniment, que consideren «un dels més fel·lissos respecte a la situació internacional actual».

El dia a les Consergeries

ECONOMIA

El conseller d'Economia, senyor Joan Comorera, ha assistit aquest matí al seu despatx oficial i ha treballat activament en assumptes del seu departament. També ha rebut diverses visites relacionades amb afers que havien quedat pendents de solució i que, una vegada el senyor Comorera restablert de la malaltia soferta darrerament, els ha resolt.

PROVEÏMENTS

El conseller de Proveïments, senyor Serra Pàmies, ha rebut aquest matí les visites del Comissari de Proveïments del Govern Basc i la del Secretari de l'Ambaixada de la U. R. S. S.

CULTURA

El conseller de Cultura, senyor Carles Pi i Sunyer, ha passat el matí d'avui al seu despatx oficial i ha treballat amb els caps del seu Departament i ha rebut després diverses visites.

El conseller Sbert visita diverses localitats de Maresme

Ahí, a dos quarts de dues de la tarda, el conseller de Governació i Assistència Social, senyor Antoni M. Sbert, com a director general de l'Institut d'Acció Social Universitària i Escolar de Catalunya, va dinar amb diversos elements del Consell Municipal de Cabot de Mar i després visita alguns edificis d'aquella localitat per tal d'instalar una residència d'estudiants anomenada «Escuela de Teixits de Pont».

A continuació, el dirigí a Mataró, on a l'Ajuntament i junt amb el director general d'Assistència Social, l'esperaven els consellers regidors que formen aquella Corporació Municipal. En llur companyia, el senyor Antoni M. Sbert visità el Casal dels Vells, l'Hospital de Mataró, l'Antiga Escola Valldemà, que ha estat convertida en Hospital Militar, Mutualitat de l'Aliança Mataronina, on corregeix la Clínica, el Laboratori i altres dependències, d'aquest darrer

Visites al President

En personal-se els informadors a la Secretaria de la Presidència, el secretari senyor Piquet els ha dit que S. E. el senyor Companys ha estat tot el matí al seu despatx i ha despatxat amb l'alt personal del Departament, motiu pel qual no tenia cap notícia d'interès a comunicar.

Ha dit també, que a migdia, el senyor Companys havia rebut la visita del conseller senyor Comorera, el qual, restablert de la malaltia que l'ha retingut a l'alt dels dies, ha anat a complimentar al President.

El senyor Companys ha rebut encara la visita del diputat senyor Tauler, del Comissari de Propaganda, senyor Miravittles i del diputat Miquel S. Cunillera i Rius, Director de l'Agrupació Hospitalària de Girona, el qual ha felicitat al senyor President per la victòria de Terol i li ha renovat la seva adhesió.

PER A L'APROFITAMENT DEL BLAT EXISTENT A TEROL

Aquest matí el sots-secretari d'Agricultura senyor Vázquez Humada rebé els periodistes i els manifestà que havia donat ordres a l'enginyer cap de la Secció Agronòmica de Castelló de la Plana perquè personal a les seves ordres es traslladés a Terol, a fi d'organitzar els serveis del seu departament en aquella capital.

Manifestà també que s'estava procedint a batre l'enorme quantitat de blat allí existent.

establiment d'Assistència Social. A la nit, retornà a Barcelona i es reintegrà al seu despatx de la Secretaria de Governació i Assistència Social.

«Des que assaltàrem el primer parapet del cementiri vell, estava ben segur que no passarien molts dies sense entrar a Terol...»

A molts catalans d'avui ens sembla molt lògic i natural que l'any comenci el primer de gener i gairebé que no l'entendríem en cap altre dia de l'any i que si ens fessin donar opinió arran de quin altre dia es podria escaure ens plantejaríem un bon conflicte. Heu de saber doncs, llegidors, si no ho sabeu, que el Cap d'any en el dia d'avui és moderníssim dintre de la vida de la humanitat i que fins gairebé era, la majoria dels pobles, entre els Catalans, el celebraven un altre dia.

El començament de l'any pel primer de gener no respon cap raó lògica car en aquest període de temps no s'escau ni esdeix cap fet natural que raoni el començament de l'any. La majoria de pobles civilitzats començaven l'any pel solstici de primavera o sia quan la natura es meteix de gala i quan s'inicia la floració dels vegetals prometedora del saborós fruit eix del suprem aliment. El solstici primaveral coincidí amb l'encarnació, festa simbòlica que enclou el sentit del començament de la vida i de l'inici de la plenitud del viure. A Catalunya no tenim dades concretes que l'any hagués començat pel vint-i-cinc de març, però és de bon sentit suposar que quan el càlcul del temps per l'era ibèrica o era del César, alzó es, a partir des de la total conquesta de la península per Roma, era que començà trenta-vuit anys abans de Jesucrist, hom devia fer començar l'any com la majoria dels pobles fets o almenys per l'encarnació. La conquesta del nostre país pels francesos introduí un canvi en el càlcul de l'any i hom adoptà la forma franca o sia segons la cronologia dels reis gals, forma que perdurà fins al concili de Tarragona celebrat el mil cent-vuitanta en què fou disposat l'adopció de l'any romà. L'any 1350 el rei Pere III de Catalunya, des de Perpinyà dictà una disposició per la qual manava que en tot el domini de la corona d'Aragó començés l'any pel dia de Nadal, i així es féu a Catalunya durant molt de temps.

Els costums propis del dia de Cap d'any que han arribat fins a nosaltres i fins a la generació dels nostres avis, podem dir que són de procedència romana, si bé és molt probable que Roma ja els hagués heretat de cultures més reculades i possiblement més primitives. Un dels costums romans més curiosos era el fer-se presents, se'n feia tothom en relació a la seva categoria social, se'n feia als magnats, amics, parents i domèstics, no rebre present de qui hom creia que en tenir de rebre era considerat com un manament i era molt mal vist. Com origen d'aquests presents o estretes expliquen que als set anys de la fundació de Roma, Rómulo feu present al seu cosí Taci, rei dels sabins, d'un ram de cabra i el bosc de la deessa Estrenia, que es trobava a prop de la via sacra, propera a Roma. Taci rebé amb gran goig l'ofrena del seu company de regnat i li donà sentit simbòlic i la considerà com un auguri de felicitat i prosperitat per l'any que començava. El present fou repetit cada any i es va estendre a tot el seu poble i a les terres conquistades per Roma o que rebieren la seva influència. Els druides també venien a adoptar el costum i cada any el sacerdot amb un fals d'or i com una solennitat religiosa tallava un brot de bosc, vegetal sagrat dels gals, i en feia ofrena a la divinitat i als magnats. Aquest costum s'adaptà a França, fins fa escassament un segle que encara la fadrinalla i la mainada corrien pels carrers vestits amb pells de boc i de cerbol a tall de mantell i coronada la festa amb llargues banyes i criadures llargues i llargues fins a l'any nou. De la canalla francesa feta fins ara, gairebé per la fadrinalla, sembla que se'n hagi derivat el terme agnolado que en espanyol hom aplica a les estretes que sembla que més properament hauria d'ésser agnolando. El nostre mot estretes, recorda el nom de la deessa Estrenia dels romans. El costum estès per gairebé tot Europa, de fer-se presents per Cap d'any, és doncs, d'origen romà, si bé per cert i ve'n té pels gals i pels druides.

Fins ara també la nostra mainada muntanyesa corria pels carrers amb la francesa d'ara fa cent anys i es llurava com ella a un capítol i tant de la vida i de la canalla catalana que a Cap d'any i més catalanes que aquest. Els nostres infants no anaven vestits com d'animal, però no és aventurat creure que si no hi hagués avui i hagués d'haver anat ahir, com els francesos de fa pocs anys.

Els nostres avis tenien com obligació en tal dia menjar neules i torrons. Els romans menjaven una ooca de la qual possiblement en són un record les nostres llimadures. Com ho són també, les figures i fruites seques que hom donava als infants que feien la capta del ninot i a la fadrinalla francesa que captava al criat.

Els vells romans es visitaven en tal dia com avui, vestits amb llurs millors gales. No rebre la visita de qui hom creia que n'havia de rebre era molt mal considerat. Era també dia de reconciliar amistats trencades o refredades, puix que en tal dia s'esborraven les diferències i desavinences i es donava per oblidat tot el passat. Aquest costum ha subsistit també ben viu entre nosaltres fins al temps dels nostres pares.

Hom creia que allò que es feia el dia de Cap d'any es faria durant l'any que començava i d'aquí que els nostres avis es llurassin a fer alguna feina agrada, puix que no feres absolutament era de considerat, d'aquí el refrany:

El qui ho treballa en tot l'any treballa el dia de Cap d'any.

Sobretot es creia que tocar diners portava riquesa i guanyava material per l'any que començava. Per això:

CAP DE AN NEULAS.

Rodolí de les funcions de Barcelona que representa l'apat de Cap d'Any

per aquesta creença els nostres avis en tal dia comptaven diners i podien ésser amb or millor.

Un dels costums més típics d'aquest dia era l'apat familiar. Els avis procuraven reunir al voltant de la seva taula tota la seva descendència, com més millor. L'avi presidia la taula a un cap i el net més petit la presidia a l'altre. Durant tot l'apat l'avi tenia pel net tota mena d'atencions i deferències i hom considerava més com a cap de taula el menut que l'avi. Arribat el moment de les postres era obligat que l'avi amb la paperina fes com una mena de mitra i amb certa solennitat coronés el més petit de la taula, que durant tota la resta de l'apat i aduix durant tot el que quedava del dia portés aquella singular condecoració fins que s'acabava o es feia malbé. Com una extensió del costum també es coronava el més petit de la taula en les cases on hi havia mainada, encara que no hi hagués avi i que l'apat no constituís una solennitat familiar.

Joan AMADES
(Escrit expressament per a ULTIMA HORA.)

"SETMANA DE L'INFANT"

Per tal de col·laborar a la Setmana de l'Infant, el Comitè de la Secció Mercantil i Especial de la FETE ha pres l'acord de considerar festius per als seus afiliats els dies 30 i 31 del corrent mes i el dia primer del proper gener.

Les tasques culturals es reprendran el vinent dia 3 de gener.

Difous a la tarda, al Teatre Català de la Comèdia, es reposarà la comèdia d'Àdell Arús, «Seny i amor, amo i senyora», de la qual Maria Vela i Pius Davy en fan un dels seus més grans èxits.

Procedent de València, on ha actuat per espai de tres mesos, ha arribat a Barcelona i s'ha incorporat a la companyia lírica del Novetats el tenor Joan Rosià.

Un comentari de «La Rambla», referint-se a l'elecció de «Rei i monjo» per obrir la temporada del Teatre Català de la Comèdia, diu que hauria estat preferible escollir una obra que interpretés les inquietuds del nostre temps. Però, diu el comentari, és molt possible que aquesta obra no existeixi. «Afirmació ben gratuïta!» és que s'ha preocupat de cercar-la? És que s'ha demanat al Comitè Econòmic del Teatre, que era l'organisme que fins ara recollia, naturalment, les obres inèdites? Costa molt poc dir que no hi ha obres noves, quan aquestes obres —potser— no es desitzen. Nosaltres posaríem assegurar que les obres existeixen. Només és qüestió de voler trobar-les.

El literat Joan Mombriu, en col·laboració amb el poeta G. Carrasco, està treballant en l'adaptació escènica de la famosa novel·la de Guimerà «Rosa de Linares». L'obra tindrà tres actes i sis quadres, i hi ha treballat el compositor J. Balcells.

La Institució del Teatre Lìric Català va endavant. Ens diuen que

«Volem Manega i no Canons»

Zuric, 28. — Notícies de Berlín donen compte que durant els exercicis de defensa passiva, en què la ciutat es trobava completament a les fosques, els partidaris del Front Popular han distribuït profusament quèlls antifeixistes amb consignes com aquestes: «Hitler és la guerra», «Volem manega i no canons», «Per a salvar la pau cal treure Hitler», «Els canons no són un aliment per al poble», «Demanem carn i manega», «Constituïm el Front Popular contra Hitler». També s'han distribuït darrerament a Berlín manifestos contra la transmissió d'amenaces a Treotolovska.

El President de Catalunya felicita el Ministre de Defensa Nacional per la presa de Terol

Per tal d'expressar personalment la seva felicitació al ministre de Defensa, senyor Prieto, per la gran tasca que realitza, el President de la Generalitat, senyor Lluís Companys, ve fer-li ahir, a la tarda, una visita expressa al Ministeri per a reiterar-li els sentiments que ja li havia fet present per telèfon el dia de l'entrada a Terol del nostre gloriós Exèrcit.

El ministre senyor Prieto va acollir en gran manera la visita i les manifestacions del President Companys.

JOSEP M. FRANCES, CONFERENCIANT

Aquest vespre, a dos quarts de vuit, Josep M. Frances, donarà una conferència a l'Associació d'Idealistes Pràctics (carrer dels Màrtirs de Montjuïc, abans de Santa Anna). Versarà sobre el tema «Consideracions sobre la personalitat de Primo».

LA CLINICA MILITAR DE SABADELL

Fou inaugurada diumenge

El diumenge passat fou inaugurada la Clínica Militar de Sabadell, perfectament dotada i que serà destinada a fins quirúrgics.

L'exemple de l'Ajuntament de Sabadell, donant tota mena de facilitats per la instal·lació de l'esmentat Hospital, és digne d'ésser remarcat com a ensenyament a tots els antifeixistes per tal que col·laborin amb tasques «positives», deixant de banda qüestions partidàries i contribuïssin amb el seu granet de sorra a formar el bloc antifeixista que ha de vèncer l'enemic.

Varen assistir a l'acte el conseller de Governació i Assistència Social de la Generalitat de Catalunya, senyor Sbert, el cap de Sanitat Militar de Catalunya, coronel senyor Aguado, el qual va lliurar 300 pesetes per a atencions de l'Hospital, així com també 200 llibres per a fomentar la creació de la nova biblioteca, el secretari de la «Federació», l'alcalde i consellers Municipals de Sabadell i altres personalitats.

COVES DE L'ANGÚNIA

MEMORANDUM D'UN SOLDAT DE LA REPUBLICA

Camí de Terol... La nostra infanteria avança, a pas lleuger, seguint la petjada dels tanques, les formidables armes de la República que ja han esqueixat els rengles facciosos... (C.)

Terol, 28. — No m'enganyà el cor. Des que assaltàrem el primer parapet del cementiri vell, estava ben segur que no passarien moltes hores sense entrar a Terol. El dia 19 tot el cementiri vell era nostre. Costa avall. Les primeres cases de Terol ja ens pertanyen. Aquest matí ja he entrat sol en una fàbrica de calçat que hagué de paralitzar el seu funcionament el dia que els canons republicans dispararen llurs obusos damunt la capital aragonesa. A la fàbrica, deserta, les màquines semblen esperar els seus servidors. Moltes sabates sense acabar, escapades per terra. Munts de cuir. Calxes de fusta. Penso que quan torni a funcionar aquesta fàbrica sortiran d'ella bones sabates i borceguins per a l'Exèrcit de la República.

Unes patrulles nostres es troben envoltant el cementiri nou, que està bastant més a prop de Terol que el vell. Des d'un lloc d'observació he vist evacuar algunes de les forces faccioses que pretenien arribar a aquell primer cementiri, les quals, veient la proximitat dels nostres canons d'assalt, han decidit replegar-se a l'interior de la capital.

SON A LES COVES

«On és la població civil? En aquestes primeres cases, ja nostres que llinden amb el cementiri, a penes si hem vist algun vel. Poc he tardat a saber que els veïns d'aquesta barriada són a les coves.

Les coves són refugis que, aprofitant les condicions del terreny o fent-los a força de pics, han servit de refugi durant els bombardeigs aeris. Durant els llargs mesos que la fàbrica ha dominat la capital de Terol, s'han construït gran nombre d'aquestes coves. A la primera que entro, la qual aprofita el desnivell del terreny, puc advertir fins i tot certes comoditats: seients, prestalles i un fanal d'acetilè. Però aquesta mena de coves no és la que ha d'impressionar-nos més. Poques hores després, quan baixi en patrulla a un sector de la ciutat ja conquistada hauré de viure uns moments difícils d'oblidar.

Han passat ja pels nostres llocs evacuats de la ciutat. Tots ens parlen dels horrors i de les angúnies passades a les coves. Aquesta angúnia de les coves ha d'influir en mi tant més com que tinc el presentiment que vagi a conèixer-les de prop. No aquestes coves de les quals ja parlo, construïdes al peu d'un turó o incrustades arran de terra en una cuneta. Unes altres ben diferents.

«HI HA GENT NOSTRA...»

«Cal anar a aquest sector de la població. Allí hi ha població civil que cal evacuar, per tal d'evitar que mori sepulrada».

Es veu el camí a seguir no està encatit, que d'algun mauter de la guàrdia civil. Però, quin soldat d'algun mauter de la guàrdia civil. Però, quin soldat republicà es resisteix a anar a salvar uns pobres desgraciats que el pànic té amagats i a punt de sepultrar entre les runes?

Hem aconseguit el propòsit. Ja som al sector que ens ha estat indicat. M'adono del nostre sentinella, el qual ens demana la consigna, amb veu baixa:

Ens diu a l'orella:

—Entreu per aquesta casa; hi ha gent nostra. Aci us indicaran unes coves on es senten gent i demanen d'auxili».

UN SOTERRANI QUE TRAVESSA DEU O DOTZE CASES

Quan entrem a la casa els meus companys de patrulla i jo saludem uns soldats que, provenint de sengles pics, van obrint un forat a la mar. Camí avall de

terra. Per allí entrem a la cova. La cova és un soterrani ampli, un soterrani que travessa dotze o catorze cases. Deu travessar un carrer. Amb la primera veu d'un refugiat que topem les llàgrimes ens salten:

—Germanis! Germanis!

—Silenci! —ordena algú—; dalt, en aquest carrer, hi ha feixistes...

Les llanternes de mà ens descobreixen quadres d'angúnia i de dolor. Una mare, envoltada de mitja dotzena de petits. Un vell malalt, del qual, sol·licitament, curen unes mosses joves. Cures de fam. Rostres que reflecteixen l'esperança.

Una veu tímida de dona, que ressona dintre de la cova, ha dit:

—Són els roigs?...

Un silenci. Dels meus companys surt la resposta:

—Sí; són els roigs... Els soldats de la República, que venim a salvar-vos, a treure-us d'aquí i a donar-vos roba i menjar.

HEM PERDUT LA NOÏO DEL TEMPS

L'evacuació comença. Quaranta, cinquanta persones. Potser més. Els donem mantes, els lliurem les nostres cantimplors per tal que apaguin llur set. El meu capot el porta aquesta pobre dona que va envoltada d'infants de curta edat. La meua cantimplora l'han buidada ella, els petits. Dos d'ells tenen febre. Debitat.

—Fa cinc o sis dies que som aquí dins. Hem perdut la noïo del temps.

Mentre abandonen les coves, els pics dels meus companys estan treballant al final del refugi. Es que a prop hi ha una cova. És possible que s'aconsegueixi comunicació i llurarem unes dotzenes més de persones que esperen.

—Dalt hi ha soroll —ha dit un sergent—. Sonen trets.

M'assabento de quelcom molt horrible d'aquell soroll. Un grup de falangistes ha llançat una càrrega de bombes explosives a l'entrada d'un refugi, perquè des d'allí es demanava auxili.

Entre dos companys treuen un vell malalt, els ans de dolor del qual penetren al cervell com punyals. Com deu sofrir aquest pobre vell!

—Per què plores, petit?—pregunto a un noiet que no tindrà més de dotze anys, el darrer a abandonar la cova.

—Es que gairebé no m'ho crec... ¿De veritat que vogaltes sou els soldats de la República?

Li contesto, rient:

—Sí, fillet... Ja ho has sentit: som els roigs.

—Jo també sóc roig... Allò únic que resta de la família... Ploro d'alegria... Deu-me plorar...

Li he donat uns opels afectuosos.

—Els roigs no ploren...

Però m'adono que a mi, per les gales, em corren dues llàgrimes.